

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Elogia Societatis Iesv Sive Propugnaculum: Pontificum,
Conciliorum, Cardinalium, Antistitum, nec non
Imperatorum, Regum, Principum & aliorum Virtute,
Religione, omniq[ue] Literatura illustrium (etiam ...**

Gomez, Cristobal

Antverpiæ, 1681

2. Class. Reges

urn:nbn:de:hbz:466:1-38486

CLASSIS II.

A REGIBVS

HISPANIARVM.

1. **A**PHILIPPO II. Cui tot Regna per tot annos prudentissimè gubernata dedere nomen Sapientis: & licet initio difficiliter tardiusque SOCIETATEM in Belgium admiserit, in hoc quoque fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, & nescio qua sinistra opinione à maleuolis ingenerata, mouebatur, & quod caput erat, deterrebatur magnorum virorum consilijs, dissuadentium in tanta veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At vbi Petrus Ribadeneira præter B. Ignatij litteras, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitias representauit quibus ille præstantissimus Imperator testabatur, Sociorū sese operam ad extirpandas hæreses in primis vtilem in sua Germania expertum, haud dubiè talem & in Belgio futuram: continuo Philippus Rex in vitam, ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque omnia comperiens, cum in Patres accepit animum, quem, nobis tacentibus, tot Collegiorum fundamenta loquuntur. Ita in Imag. 1. sec. Soc. lib. 6. cap. 5. fol. 887. & postea fol. 896. additur: Quo non obsequij debito sibi SOCIETATEM obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fructu, quem è SOCIETATE passim per Belgium decerpi videbat, anno præteriti seculi octogesimo quarto non tantum insigni eam encomio exornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Domos, & Collegia fundandi.

Societas à Philippo II in Belgium admissa.

Quam ad extirpandas Hæreses imprimis vtilem testabatur.

Multiplici Collegiorū fundatione.

* AB EODEM, SOCIETATEM Occidentali Orbi per litteras enixè ab eius Generali Borziâ sic efflagitante. Ob bonam (inquit) relationem, quam habemus de SOCIETATIS personis,

Et literis ab Eodem expetita ad Indicâ expeditionem.

00

ingen-

ingentisque fructus, quem fecerunt, & faciunt in his Regnis, optavi illorum aliquos in nostras Indias maris Oceani mitti, ordinetur: & quia in illis quotidie magis crescit similitudinem personarum necessitas, & in maximum diuini Numinis obsequium cederet dictos Patres in partes illas pergere ob sanctitatem, ac bonitatem, quâ pollent; & quia gens aptissima est illorum Naturalium conuersioni; & ob deuotionem quam habeo erga prædictam SOCIETATEM, in votis mihi est, vt illorum aliqui in plagas illas se conferant. Quamobrem Ego Te hortor, ac rogo, ad Indias nostras prædictas ire iubeas 24. Religiosos, vbi à Senatu nostro fuerint designati. In quo vltra obsequium diuino Numini faciendum, magnam ego capiam voluptatem, omniaque ad iter necessaria prouidebo, ac demum Terra illa ad quam perrexerint, ingens gaudium, ac beneficium sua præsentia accipiet, &c. *Hæc Rex Catholicus, in vita B. Fran. Borgiæ per P. Euseb. lib. 3. cap. 8. fol. mihi 211.*

Ob Sociorum bonitatem, & sanctitatem.

Et ad Peruanam.

* AB EODEM, *In Peruuium missionem Sociorum exposcente ab Eodem Generali Borgia alteris literis in hunc modum: Ob necessitatem (ait) quam Prouinciæ Peruanæ patiebantur, Religiosorum qui ad conuersionem & Institutionem suorum Naturalium attenderent, & ad deuotionem, quam erga SOCIETATEM habebat, petebat, hortabaturque vt in Peruuium viginti pergerent ex illa Religiosi, & in conuersionem, ac eruditionem Indorum incumberent, fundareque domos, ac Collegia inciperent: ad iter necessaria se daturum promittebat, &c. Ibid. lib. 3. cap. 9. fol. 213. col. 2. Et in Par. 3. Hist. Soc. lib. 3. num. 268. quam abunde Philippus Rex prouiderit, sic refertur. Ad viâ impensas, & vestimenta, simulque ad Bibliothecam, ac suppellectilem sacram, suppeditauit: negotio dato Peruujs Magistratibus, vt in Vrbe Regum (quæ eadem Lima dicitur, & est Peruuie Princeps) ad ædificium quoque situm attribuerent: quibusque beneficijs ex regia liberalitate ceteræ Religiosorum Familiæ fruerentur: eorum omnium nouus hic Ordo particeps fieret.*

* AB

* AB EODEM : Qui Regno Mexicano eandem SOCIETATEM desideravit, & petijt: quo Regio iussu quatuordecim ex ea profecti sunt. Ita refertur in *vit. B. Borgia ex Euseb. citat. lib. 3. cap. 11. fol. 219.*

Et ad Mexicanam.

* AB EODEM, Qui etiam mirabatur vehementer inter tot irritamenta nequitiae posse Homines (SOCIETATIS) ætate non graues, tot instructos à natura gratijs ab omnibus tam impensè susceptos, tanta non vitæ solùm, sed ipsius etiam famæ integritate versari. Ita in *Imag. cit. Soc. lib. 5. cap. 10. fol. 668.* Neque voce tantùm Rex tantus commendabat SOCIETATEM, sed litteris, quibus Parma Ducem Alexandrum monuerat, ut SOCIETATIS præsidio munire satageret præcipuas qualque Belgij Ciuitates. Sic *Ibid. lib. 6. fol. 755.* Quid plura? laborabat iam dudum Groninga res Catholica, & Regis, inualecente Fœderatorum Ordinum potentia: sola restabat Vrbs Prouinciæ caput Groninga, & constabat in fide erga Regem, siue bonorum virtute Magistratum, siue quia valido præsidio tenebatur. Ciuum tamen aliqui nouas de fide opiniones auide hauriebant, quas furtim & malis artibus ingressi nouatores Heretici ex occulto disseminabant. Philippus tunc noster periculi admonitus, SOCIETATEM gliscenti malo ire obuiam voluit; professus Eam sibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientia Ciues, præ ipsis armis, & omni milite præsidario. Quod grauissimum Prudentissimi Regis de SOCIETATE iudicium ingentes nobis stimulos addidit, ut tantæ opinioni exspectationique respondere conaremur. Ita *Ibid. lib. 6. fol. 756.* Item primis Collegij Bruxellensis annis ex Belgio in Hispaniam ad Regem aduersus nos scripta est accusatio: diuitiæ nostræ immodica iactabantur, & præter eas insatiabilis cupiditas habendi. Grauius pro merito Rex tulit adeo falsos accusatores, multum se Belgis Patribus debere professus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam suscepit, quin imò suggestam à Senatu rationem pro SOCIETATE non probauit solùm, sed sua ipse manu notauit præterea quadam inuandis opportuna Collegijs. Hæc *Ibid. fol. 849.*

Mira Societatum puritas.

Societas est Præsidium Belgicarum Ciuitatum.

Præ ipsis armis ac militibus maximè idoneum.

Defensa à Rege contra accusatores.

Electa ad
morum re-
formatio-
nem.

AB EODEM: Qui (una cum Apostolico Nuncio) Religiosorum quorundam, & Cleri emendationem toto Regno moliebatur: in eamque rem SOCIETATIS operam destinabat: atque ad res tacite cognoscendas Gundi(aluum Menendez Matritensis Collegij Rectorem, licet multum reluctantem, coegerit pergere. Tanta tanto Principi de SOCIETATE opinio, & existimatio. Ita Par. 4. Histor. Societ. lib. 3. num. 159.

Postulata
ad Gorga-
das à Phi-
lipa III.

2. A PHILIPPO III. Qui ad Insulas Gorgadas (earum precipua à Capite Viridi nomen usurpat) Generali Societatis Claudio pergratum sibi significavit, Si aliquos è Nostris ad curandum Spiritualem Lusitanorum, & incolarum questum transmitteret. Ita in Annal. Soc. ann. 1604. fol. 108. Et in Synopsi Soc. lib. 5. cap. 30. fol. 281. additur, eò Claudium Generalem misisse Balthasarem Barreiram Angolana commoratione, & prodigijs nobilem, ternosque Socios in comatas Cacodæmonis aduersos.

Et ad Si-
nas.

AB EODEM: Dum Sinas peteret Nicolaus Trigautius cum alijs triginta Socijs, Sinensem ad Regem ditati muneribus verè Regijs à Paulo V. Pontifice, Alberta, & Isabella Principibus Belgicis, Galliarum Regina, Babaro ac Hetruria Ducibus, ab Hispano autem Rege nostro Catholico, ac vere in Societatem liberali, autographæ litteræ pro fundandis per illud Regnum Domicilijs quindecim, & victu Sociorum ter centum. Ita in Synopsi citata lib. 6. cap. 3. fol. 300. O summa summi Regis erga Societatem liberalitas, & existimatio!

Insignis
Regis libe-
ralitas er-
ga Societa-
tem.

Et in fun-
datione
Collegij
Salmanti-
ci.

AB EODEM: Cuius benignitas pro fundando Salmantino Collegio partem adstruxit è Margaritæ conjugis voto. Hæc testamento dudum octoginta aureorum millia legarat dicto Collegio. Puerperij tempus, & mortis periculum interuenit: per codicillares tabulas tantumdem addiderat: sed erant ea sine robore, quando infra puræ, & sine sigillo testantis. Suppleuit amantissimus, & conjugis, & Societatis Rex: & summam utramque, demum addidit. Ipse, & Regina Salmanticensis Collegij Fundatores dicti. Ita Ibid. lib. 5. cap. 32. fol. 292.

* AB EODEM; *Quibusdam Societatis Patribus Margaritæ uxoris eximium erga nos amorem his verbis commendante: Videte quantum vos amat Regina, quæ ut vos maioribus cumulet beneficijs, mercenaria fit apud Indos. Ita in Appendice Memorial. Prouinc. Mexicana ad Philip. IV. super solut. Decimar. fol. 253. §. 7.*

Singularis Margaritæ Regine amor in Societatem.

3. A MARGARITA EADEM *Austriaca tanti Regis digna coniuge, Societatis magna Matre, & omnium virtutum admirabili Regina. Hæc Aris Saldaniæ Proregi in Indiam iam iam profecturo, vltimum illud impensè commendauit, Singulare in Societatem studium, & amorem. Ita in Annal. Soc. ann. 1600. fol. 127. Et quoties expeditio in Indiam pararetur, Societatis homines ceteris Proregibus commendabat tanquam suos. Sic in Annal. eiusdem Soc. ann. 1610. fol. 4. Et in Testamento suo sequenti clausula suam erga Societatem amorem testatum reliquit: Auos suos (inquit) inclytos Cæsares Societatem IESV in Germaniam vocasse, & per eam Deo auxiliante fidem Catholicam inter Hæreticorum mille pessimas artes conseruatam. Ita apud Paul. Leonard. Apolog. pro scient. Media. Par. 2. num. 82. Grandis sane Margaritæ erga Societatem amor, & vere supra mortem fortis, qui nec ipsa morte extinctus est.*

Quam impensè commendabat.

Ut conseruatricem in Germania Catholica Religionis.

4. * A PHILIPPO IV. Rege verè Catholico Magnique cognomento verè insignito: qui vnus inuentus est vera Patris effigies, Matris aureæ Margaritæ partus aureus, Aui perennitas, Caroli Cæsaris noua vita. Is adeo in Societatem liberalis, ut cum eam ingentis gazæ heredem institutam contra Regni Lusitani legem videret, in tali lege dispensauit, in Societatis fauorem, Ob fructum (sic Princeps aiebat piensissimus) ab illa, Xauerioque suo in Indis Orientalibus factum. Sic Tom. 1. viror. Illust. Soc. in vita P. Marcel. cap. 10. fol. mibi 253.

Philippi IV. erga illam eximius fauor.

Qui pro E. in lege dispensat.

AB EODEM: *Qui Matriti nouissime in Imperiali nostro Collegio Academiam Societati erexit, futuram posteris documentum, & voluntatis regie erga nos, & munificentie, vel in tanta potentia admiranda. Nec sane magnificentius aliquid neque præclarius nobis ac-*

Academia Imperiale Matriti erigit.

cidere potuit, quàm in liceo illo augustissimo disciplina tutorem, ac Mecenatem habere eum, qui imperij magnitudinem solis ortu atque occasu metitur. Ita in Imag. 1. sec. Soc. lib. 3. cap. 3. fol. 338. & fol. 440.

Defendit
in Missione
Castrensi.

AB EODEM: Qui cum à Marchione Spinola supremo militie Imperatore literas accepisset pro seruanda Missione Castrensi ab ali- quibus oppugnata, ex ijsque didicisset quanto suæ Maiestatis hono- re, quanta Ducum, militumque gratia, & animorum utilitate adhuc in Castris versata esset Societas, quantis se confecisset labori- bus, ac periculis sola salutis alienæ causâ: hæc, inquam, postquam Rex Catholicus indubitata Marchionis testificatione comperta ha- buit, indulto importunis monitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus præfectisque ararij sui man- data, Ne quid in posterum aduersus Patres, quorum operam probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed prom- ptiores etiam ex hinc essent, in annumeranda eleemosyna sustentandis illis, quos nihilo sane minus, quàm milites in bello vtilis, ac necessarios censeret, quorumque laboribus, & meritis certius, quàm militum armis, veniret spectanda victoria. Sic Ibid. lib. 6. fol. 810.

Et ante-
ponit mili-
tam armis.

Commen-
dat Proregi
Peruano.

* AB EODEM: Qui ad Proregis Peruani Principis Schila- chensis literas, literis sic respondit. Scribis (inquit) propter bona facta, & res bene gestas Religiosorum Societatis IESV operæ pretium esse, vt Indorum curiones instituantur, expediret equidem huiusmodi Prouincias illis delegari plurimas. Quia verò in meo Indiarum Concilio rebus Indicis satis consulti- tur, quod tibi respondeam nihil occurrit aliud, quàm quod velim te semper magnopere gratum erga huiusmodi Ordinis capita, beneuolum, facilemque te præbeas, vt par est, & eo- rum honestissima spectatæ vitæ ratio, tanto animorum bono postulat. Hæc Tom. Schedul. pag. 113. apud Polit. Indian. Doct. Solorzan. lib. 4. cap. 16. fol. mihi 643.

* AB EODEM, In Scheda data Matrivi 15. Iun. ann. 1654. quâ Regij Patronatus forma à Religiosis quibusuis Ordinibus seruan- da

da proponitur, in qua dum de Societate agitur, subdit in hæc verba. Meæ voluntatis est, & imperij, vt in possessione, ac administratione pagorum Indicæ plebis, quos Reductiones vocare assolent, perseverent, cum indubium sit ex tanto Ordine id in opere sperandum, quod ad animarum præsidium & Catholicæ fidei incrementum sancto adeò Instituto suo Magisterio, ac doctrina respondeat. Hæc Rex verè Catholicus.

Ac conseruari iubet in Indorum Administratione.

Ad animarum præsidium & Catholicæ fidei incrementum.

AB EODEM: Qui tanti in vno Xauerio Societatem facit, vt aliquando dicere auditus sit, non sine audientium admiratione, Eius Coronam plura Regna vni Xauerio, quàm suis armis debere. Excessus iste amoris est in tam Catholico Rege erga Xauerium, & Societatem ex tanto filio mirificè commendatam. Sic refertur hoc tam celebre dictum, Societati adeo perhonorificum apud Iac. D. Mathiam de Peralta Calderon in Epitome Indiar. Apostoli Xauerij, epist. Dedicat. ad Marchionissam de Cadareita fol. mibi 2.

Vni Societati in Xauerio plura Regna debet Hispania, quam suis armis.

4. * A MARIANÀ Austriacâ Magni Philippi coniuge meritissima, Hispaniarum Regina, ac Gubernatrice, postulante (per Regium suum Decretum ad Rectorem Vniuersitatis Complutensis expeditum) duas ibi Cathedras assignandas Societati, alteram Theologie Primariam, vespertinam alteram. Ob venerationem (inquit magna Regina) quam Rex Dominus meus, gloriosique sui Progenitores in hisce Hispaniæ Regnis, meique in Germania Societatem semper habuere: quorum vestigijs æquali ego deuotione insisto: & insuper ob id quod hæc Corona Societatis doctrinæ debet: ob fructumque, quem suo Magisterio in toto Christiano orbe produxit: & ob æstimationem, quam vbi illa stabilita est, attentione sua, virtute, prudentia, modestia, eruditione, & generali satisfactione, qua eius Religiosi procedunt, sibi promeruit: attendens insuper ad maiorem Dei gloriam, fidei exaltationem, ac propagationem, ad utilitatemque boni communis, hunc scopum propter applicationem, ac solida fundamenta, quibus Societas Theologiam discutit, maximè conducere, & ad ipsius vniuersitatis conuenientiam propriam: auctis quippe Cathedris, crescat Scholasti-

Mariana Hispania Regina duas Theologie Cathedras in Vniuersitate Complutensi Societati decernit.

Quam verbis ingentibus commendat.

lasticorum numerus, & opinio, & studiorum æmulatio illam faciet celebriorem. Propter hæc, & alia motiua singularis mei affectus volui hoc meum magnum desiderium vobis proponere, certa de vestris attentionibus mihi complacendi, non irritum euasurum. Nec solum prompti eritis in admittenda hac fundatione, quam tam anxie expeto, verum media quæretis opportuniore ad faciliorem eius executionem: securosque tam in vno, quàm in altero vos esse velim, gratius seruitium, & præcipuæ æstimationis mihi facturos. Dat. Martii 25. Iul. 1667. *Hactenus inter alia Decretum. Et tantis Regina votis annuit Vniuersitas.*

Et duas alias in Salmanticensi procurat.

Iterum Societatem commendat & Confessarium Euerardum laudat.

* AB EADEM : *Altero Decreto non minus perhonorifico ab Vniuersitate Salmanticensi duas alias similes Cathedras eidem Societati, procurante : Ob maius incrementum (Regina verba sunt) auctoritatem, ac famam ipsius Vniuersitatis : & rursus ob maiorem æstimationem, & ornatum Religionis Societatis, quæ tam dignè recepta benè est, ac celebris in toto Orbe, ob literarum excellentiam, virtutem, prudentiam, modestiam, obedientiam, eruditionem, religiosumque procedendi modum : & quæ tot titulis, ac meritis, meum amorem, ac Venerationem promerita est, ad exemplum illius, quam de ea gloriosi mei Progenitores habuere : & speciatim quia in harum Cathedrarum fundatione gratificare cupio Ioannem Euerardum Nithardum meum Confessarium, in mei, & filij Regis, & totius Regni seruitio anhelantem, &c. Martii 10. Ianuar. 1668. Ita inter alia Regina Gubernatrix in dicto Decreto ad Rectorem dictæ Vniuersitatis Salmantincæ : quæ Regina votis acquieuit libentissimè in maximam Societatis commendationem.*

A R E G I B V S
G A L L I A R V M.

5. **A**B HENRICO II. SOCIETATIS adeò per studioso, ut pul-
sa ipsa toto Regno foret, si eius in aures, animumque male-
uolorum penetrare sermones, & ficta crimina potuissent, imo Rex
ipse profitebatur, sibi, & Cardinali Lotharingio pene solis SO-
CIETATIS patrociniū relictum idque nunquam deffertu-
ros. Ita Par. 1. Hist. Soc. lib. 15. num. 40. Et in Cætu Procerum è
præcipuo flore Gallie IESUITARVM orta mentione, (iam enim hoc
illo hominum genere quid sentirent; ac ceteris vel doctrine famam,
vel vitæ innocentiam, vel studium propagandæ Religionis, vel alia
huius generis cum laude memorantibus; cum vnus quoque inuentus
esset, qui egregios virtutis simulatores, & hypocritas videri, re-
sponderet, graui Rex vultu, Fabor & ipse quid sentiam, Næ
isti, meam fidem, viri egregij, probique sunt: vitam Apo-
stolicam viuunt, ac fructus quemadmodum rectè comper-
tum habeo, ferunt præclaros toto Orbe terrarum. Sic Par. 2.
Hist. Soc. lib. 3. num. 66.

Patrocina-
ta Societas.

Eius filij
vitam Apo-
stolicam
viuunt, &
fructus
præclaros
vbique fe-
runt.

6. A FRANCISCO II. Adolescente Optimo, & sinceri sacro-
rum cultus per studioso, qui Henrico Patri etiam in SOCIETATIS
amore successerat, vnas, alteras, ac tertias litteras impetrarat, qui-
bus Rex abs se admitti in Gallias SOCIETATEM contestans, Se-
natui Parisiensi mandabat, vt eam ipse quoque suo rite Conci-
lio amplecteretur. Omnibus hisce litteris obstetit Senatus. Hoc vbi
Rex Christianissimus vidit, totiesque sua repelli iussa, quartas litteras
adiexit, quibus & decretum Sorbonicum, & quæcumque obiecta
fuerant, refellens, Rem testans à se diligenter perspectam, &
cognitam, vt sine cunctatione obsequantur, imperat: Regium-
que suum Procuratorem Parisijs vrgere negotium iubet, & omnino

Quanto
studio à
Rege cura-
tum vt in
Gallias su-
sciperetur.

PP

conficere.

conficere. Ita Par. 2. Hist. Soc. lib. 4. num. 86. Quo non confecto (additur num. 90.) & quintum omniumque acerrimum senatus mandatum edidit. Quidquid olim nuperue à quouis contra obiectum esset, SOCIETATEM in Regnum acciperet, vti liberè in Gallijs, quemadmodum in cæteris Orbis Christiani Regnis publicæ salutis seruiret. Exitum rei immatura sanè intempestaque mors Regis SOCIETATIS propugnatoris acerrimi æque ac amatoris abruptit.

Caroli benignitas in Societatem.

7. A CAROLO IX. Qui Lugdunum ad res eius Urbis statuendas veniens, ubi salutatus ab Edmundo Augerio nostro, non dubitavit Rex Christianissimus de susceptis pro Religione laboribus agere gratias, & ad novos incitans, Patris (qui Tuba Franciæ dicebatur) ruere in amplexum: nec solum publico Regni, sed etiam propriæ SOCIETATIS bono consulturum se perbenigne recepit. Ita Par. 2. Hist. Soc. lib. 8. num. 80. Nec dubitavit asserere Rex tantus, se vnicum IESVITARVM Collegium pluris facere, & pro Religione, & pro Regni amplificatione, quam Omnium munificentissimam totius mundi arcem: seque IESVITAS, & pro subditis fidelissimis agnoscere huiusque SOCIETATIS incrementum ad gloriam quoque, & Maiestatem Regni, & populi Galliani pertinere. Sic in Imag. 1. sæc. Soc. lib. 5. cap. 10. fol. 668. ex Montan. in Apolog. pro Soc. cap. 54. Sed proh dolor! Pridie Kalendas Iunii ann. 1574. magno omnium bonorum dolore, & rei Christianæ publicæ incommodo talis ac tantus Princeps cessit è vitæ cum ad cætera in SOCIETATEM merita, nuper ei potestatem fecisset, sua quævis obeundi ministeria, Domosque etiam Professas toto Regni statuendi. Ita Par. 4. Hist. Soc. lib. 2. num. 63.

Eius Collegium munificentissimæ arcis pro Religionis amplificatione præponebat.

Societas Musarum & licium.

8. AB HENRICO IV. quem publicè ferunt coram Regni Proceribus id affirmasse, SOCIETATE è Gallijs discedente, Musas quoque illinc abiisse, cum reuertente esse reuersuras. Ita in Imag. 1. sæc. Soc. lib. 3. cap. 4. fol. 345. Et datis ad Rupellanos 15. Kalend. Octob. anni 1606. litteris verè Regijs ita pro Socijs Rex ille cognomento Magnus scribit. Experti (inquit) pluribus in Urbibus

bus Regni nostri probitatem, capacitatem, atque modestiam Patrum SOCIETATIS IESV, qui in omni consuetudine, moribus, atque doctrina sat liquido ostendunt, nihil se nisi vnam Dei gloriam habere præ oculis. Sic Ibid. lib. 5. cap. 10. fol. 668. Et ibidem addit, Nouem ipsos annos, quibus de re-

Eius scopus
Dei gloria.

Nil in ea
non inte-
gram.

ducenda in Gallias SOCIETATE deliberatum est, diligenter se inquisiuisse, num quid in ea, vel SOCIETATE culpabile reperiret, seque nihil in illa non integrum reperire potuisse, non semel professus est.

Cognita
nequit non
amari.

AB EODEM: Qui si quem videbat, audiebatue de Nostro-

Obstitit ne
vera fides
à Gallijs
exularet.

rum fama detrahentem, cohortabatur: Noris illos (inquebat) eos cognitos non poteris non amare: nam simul atque te in eorum consuetudinem immiseris, & has peruersas opiniones erues, & odium in studium amoremque conuerteris. Ita in Annal. Soc. ann. 1604. fol. 434. Et sepius asserebat: Amo SOCIETATEM vestram. Et aliàs: Perieramus Pater (Rectorem alloquebatur) perieramus. Hæretici iam omnes essemus, exularet à terris meis vera fides, nisi vos obstitissetis. In Annal. Soc. ann. 1608. fol. 237. Et aduersus quasdam ementitas in nos Hæreticorum calumnias aliquando respondit: IESVITAS sibi melius notos, perspectosque, ac longe alios, quam ipsi aut imprudenter iudicarent, aut inuidiosè criminarentur. Ita in Annal. Soc. ann. 1609. fol. 155. Et cum Idem Rex videret alios Hæreticos nostrum

Ordinem calumniantes, quod IESV nomen præferret, idque arrogantie adscriberent, eorum confutauit ineptias, addiditque, sanè mallem dici IESVITA, quàm alio Nomine Religiosus. Sic apud P. Magallan. lib. Indic. cap. 3. v. 9. ses. 1. annot. 9. Et rursus aiebat; Ingentes Indiarum tractus, totque Hæreticorum regiones ad Catholicam fidem, per socios adhæfisse. Qui summè collatus fuit, cum solis Patribus SOCIETATIS in sua Gallia sexaginta sex millium (demptis alijs, quorum præ multitudine numerus ignoratur) ad fidem Romanam à Calvinismo paucis annis traductorum nomina & cognomina accepisset. Ita apud Paul. Leonard. Apolog. pro scient. Med. Par. 2. num. 82. Et aliquando cum amicis de Religiosis Fami-

De Ea
Henrici
Regis cele-
bre testi-
monium.

Infidelium,
& hæreti-
corum mi-
riades ad
fidem Ca-
thol. redu-
cit.

Aliud eiusdem Henrici testimonium.

lijis disputans, se quidem si animarum saluti operam dare vellet, Societatem; si contemplationi se addicere, Carthusianorum Familiam secuturum fuisse, dicebat. Sic apud P. Rho de Var. Hist. lib. 1. cap. 3. num. 1. de Ign. fol. 44. Nec silentio inuolenda celebris illa eiusdem Regis Christianismi vox: Neminem cui SOCIETATIS res perspecta est, de ea perperam aut loqui, aut sentire posse. Ita in Imag. 1. sec. Soc. lib. 4. cap. 14. orat. 4. fol. 558.

Qui pro Societate ad Gallias restituenda in Senatu perorat.

AB EODEM In Senatu Parisensi pro SOCIETATE acriter perorante. Is cum Reginâ, & magna Procerum Coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum ann. 1603. Hic Harleus primarius Præses bene longam & vehementem in nos Orationem habuit. Epitome erat conuictorum omnium, criminumque quæ Paschasius aliquando, atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauius, vehementerque vrgebat, vt Senatus consultum quo toto Regno exulare iussa erat SOCIETAS, Rex adhuc ratum habere vellet, neque de restituendis tam noxijs hominibus ullam admittere cogitationem. Id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Verum Rex Christianissimus sublatis primum in calum oculis, ac sereno vultu quasi causæ nostræ patronum ageret, nervosam contra, iudicioque plenam Orationem exorsus est. Nulla profectò unquam instituta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore Patrono; Eam, vt apud Petrum Mattheum, & Scipionem Duplex reperit, refert Imago 1. sec. Soc. lib. 4. cap. 7. fol. 508. Eam ego, vt apud Becanum Tom. 3. opuscul. quart. Batauic. num. 13. quia fusiori calamo descriptam inuenio, referam. Igitur actis primùm gratijs amplissimo Ordini de eâ quam præseferabat curâ, ac sollicitudine de Regis Regniq; incolumitate, cum esset acri vir ingenio, & perspicacissima mente Henricus, dixit.

Et ad rationes contra eam adductas egregie respondet.

Ad 2.

Quod viris è SOCIETATE IESV Poissiacum obiicitis Contentum, vtinam reliqui ita sese in eo gessissent, atque vnus duoue ex ijs qui peropportunè eidem interfuerunt; sanè res multo melius Catholicis cessissent. Quamobrem & tunc non eorum

eorum ambitio, sed virtus enituit. Et sanè obstupeſco, dum diſpicio, vnde nam illis vitium ambitionis affingitis? ijs, inquam, qui dignitates, atque Sacerdota quæcumque ipsis offeruntur, reſpuunt: quique vouent ſe ad eadem nunquam aſpiraturos, nec verò aliud in hoc mundo cupiunt, quam omnibus ſuam gratis præſtare operam, qui eâ velint vti.

At diſplicet hoc Nomen IESVITARVM. Cur igitur non diſpliceant qui ſe Religioſos Trinitatis nominant? *Ad 2.* Quod ſi iſtos eiſdem eſſe probitatis, quales ſunt IESVITÆ arbitramini; cur item filias veſtras, eodem nomine, & virtute non æſtimatis, quali Pariſijs extant quæ Filia Dei nominantur? Quin etiam cur vos non iactatis non minus eſſe Ordinis Spiritus Sancti, quàm ſunt iſdem qui Ordinis ſancti Spiritus ſunt Equites mei? ſanè mallem dici IESVITA, quàm alio nomine Religioſus.

Sed additis: Sorbona eos damnauit. Sanè quidem: ſed eos non nouerat: qui ſi ab antiqua Sorbona paſſi ſunt repulſam, iam re melius perſpecta, qui ſunt nouæ Sorbonæ ab iſdem IESVITIS excoluntur, quos & ideo magnopere commendant. *Ad 3.*

Quod autem hætenus permiſſu, & vt dicitis, per modum prouilionis in Gallia vixiſſe, hanc mihi gloriam Deus reſeruabat (quam quidem vt gratiam cæleſtem agnoſco) nempe vt eos ſtatuum, atque omnino ſtabiliam. Itaque poſthac e-diçto, & decreto apud nos erunt. Reges mei prædeceſſores voluerunt eos admittere. Volo ego eoſdem ſtatuerè. *Ad 4.*

De Academia Pariſienſi, quæ ijs fuerit aduerſata, id inde accidit, quod alijs diligentiores fuère, atque apriorès (teſtabatur hoc frequentia ſtudentium, quæ ad illorum Collegium confluebat) quodque in ea nondum erant admiſſi. At nunc eos non reſpuit: iubebo enim vt admittantur, quod cogemini à me petere, vt efficiant. *Ad 5.*

Obiicitis: Doctores qui ſunt in veſtro Senatu nihil didiciſſe à IESVITIS. Sic Doctores ſunt ſeniores, id ipſum fateor: ij

enim antequam IESVITÆ Gallis innotescerent, disciplinis alibi operam dederunt. Sed enim non me latet alios secus de ijs loqui, eosque adeò qui vestri sunt Ordinis. Et verò ipsis oculis cernimus eorum absentia, relictam esse desertam Academiam vestram, ad eosque etiam extra Regnum nostrum accurrere, decreta nihil curantes, & pœnas quas aduersus eiusmodi homines promulgastis.

Ad 7.

Quod fœderatis adhaerint, id temporum iniuriæ, non autem ipsis est adscribendum. Certè minore culpa, quàm alij id fecêre: ac certus sum eandem illorum constantiam, cum ijs beneficijs iunctam, quæ erga illos conferam, mihi magis, quàm fœderatis, eos esse deuincturam.

Ad 8.

Bonæ indolis adolescentes (dicitis) ad se alliciunt. Ego verò eò magis hoc nomine istos æstimo. Nonnenos fortiozem militum delectum habemus. Quod si studijs, & commendationibus inter vos locus non esset, an ne aliquem vestro cœtu indignum cooptaretis in Senatum? Si IESVITÆ suos vobis præceptores aut concionatores traderent Ignaros, eos sine dubio irrideretis: at cum ingenio valeant eos arguitis? quod sint ad res attentiores calumnia est? in vniuerso Regno quantacumque Collegia obtinuerant, redditus annui eorum omnium non excedebant duodecim, siue quindecim aureorum millia.

Ad 9.

Voto autem Obedientiæ, quo se Pontifici Maximo obstringunt, non adigentur, vt externis propius adhæreant, quàm fiet fidelitatis iuramento, quod mihi præstabunt. Quare nec aliquid quod suo Principi naturali aduersetur attentabunt. Porro votum illud Pontificium, eò tantum spectat, cum eorum opera is qui Pater est Ecclesiæ, & Pontifex Max. vti velit ad conuertendos infideles: ac planè liquet ingentes Indiarum tractus, totque Hæreticorum regiones ad Catholicam fidem per eosdem accessisse, idque est, quod sæpè dixi, si Hispania suis IESVITIS vta est, cur Gallia Gallis IESVITIS non vtetur! an alijs deteriores sumus? Hispania ne Gallis est

ama-

amabilior? Quod si Hispania suis est amabilis, cur Gallia non erit Gallis?

Additis: IESVITÆ ingrediuntur vt possunt. Ita verò & alij faciunt. Quin & ipse vt potui in meum Regnum ingressus sum. Sed & credere, & fateri debemus magnam eorum esse patientiam, quam certè admiror. Hac enim & ipsa vitæ probitate perficiunt omnia. Ad 10.

Neque vero eos minoris æstimo, quod suum egregiè colant Institutum. Propterea enim stabit illorum SOCIETAS, quæ causa fuit, cur nulla in re leges eorum immutauerim. Quod si nonnullarum conditionem imminui, quæ non probarentur externis, fatius est, vt exteri leges à nobis accipiant, quàm vt ab ijs accipiamus. Ac quidquid huius rei sit, mei mecum subditi iam conueniunt. Ad 11.

Quod nonnulli Ecclesiastici IESVITIS aduersantur, scientiam semper odio habuit imperitia. Obseruauì autem cum de ijs restituendis loqui cœpi, duo in primis genera hominum restitisse, Hæreticos, & improbos Ecclesiasticos. Quod quidem acriorem mihi stimulum ad eos reuocandos addidit. Ad 12.

Quod de Pontifice Maximo optimè sentiant, eumque reuereantur, id quoque ipse facio. Hoc tamen non sum nefcius nihil ab ijs amplius de summi Pontificis potestate dici, doceriue quàm reliqui Theologi, Catholicaque doceat Ecclesia. Ad 13.

Neque verò aliquid docent, quod Ecclesiastici mihi non tribuant, quod est tribuendum. Nec vnquam inuentus est qui ab ijs necem Regum didicerit. Quare totum hoc quod illis obiicitur, nihil est. Triginta & amplius anni effluxere, cum in Gallia iuuentutem excolunt, centumque Scholasticorum millia ex eorum Collegijs aut studia absoluerunt, aut ad ea quæ Iurisprudentiæ, siue Medicinæ sunt accesserunt. An ne istorum aliquis id se didicisse, vel audiuisse à IESVITIS fassus est? Addo. Ministri extant Hæreticorum, qui plures annos Ad 14.

annos apud IESVITAS vixerunt: interrogate eos, quid de vita IESVITARVM sentiant. Profecto censendum est eos quàm pessimè de ijs locuturos, nisi aliam ob causam certè vt suam de ijs emigrationem excusent. Iam vero mihi liquido constat id fuisse ab ijs quæsitum; respondisse autem, de moribus IESVITARVM nihil esse quod obloqui quisquam possit. Quod verò ad doctrinam attinet, neminem latere quid doceant. Sane pauci huic examini se subiicerent, & conscientiam eius opus est esse securam, qui aduersariæ sententiæ stare velit.

Ad 15. De Barerio qui me voluit interficere tantum abest, vt IESVITA eius confessionem (quemadmodum dicitis) exceperit, vt à IESVITA præmonitus de tota re fuerim: Bareriumque alter IESVITA monuerit, damnationem æternam incursum, si id vnquam attentasset.

Ad 18. De Castello nihil vnquam cruciatibus, & tormentis extorqueri potuit aduersus Baradæum, neque contra alium quemlibet IESVITAM: quod nisi ita res habet, cur eis pepercistis, nec supplicium de ijs sumpstis, qui & in vestra potestate, & adeo erant in vinculis.

Sed demus (non tamen concedentes) aliquem ipsorum id ausum fuisse, an ne omnes Apostoli ob vnum Iudam plectendi fuerint? aut ego satisfaciam pro latrocinijs, criminibusque omnibus, quæ posthac commiserint qui sub me militarunt? Tunc me Deus reddere & humilem, & saluum voluit, quare ei gratias ago. Ipse me docet, vt illatas condonem iniurias quod propter eum facio lubens. Quin & quotidie pro meis hostibus oro; tantum abest, vt hæc meminisse velim, ad quæ parum Christianè me hortamini. Quod quidem mihi accidit à vobis inactum. Omnes egemus gratia Dei: hanc eam bono emam pretio, vt meæ erga alios gratiæ non parcam.

Ad 19. De Sororis nostræ Matrimonij dispensatione iam eius sanctitas eam concessit: ac scimus Patres IESVITAS negotio isti non

non fuisse aduersatos. Quod si Hispanus, & IESUITA, & Cardinalis operam mihi suam præstitit, qua benedictionem à nostro sancto Patre summo Pontifice consequeretur, cum fidem Catholicam sum amplexus, cur meos naturales subditos in suspicionem vocatis? ex eis noscam quæ noscenda iudicauero, neque illis aliud quàm quod mihi libuerit communicabo. Sinite, vt tractem, & ducam ipse hanc SOCIETATEM: difficiliore, & minus aptos ad mentem adduxi: Itaque meæ voluntati obtemperate.

Hæc cum dixisset Rex Christianissimus forti, militarique eloquentia omnium stupor, atque admiratio fuit; non tantum quod capita omnia ab Harleo allata tam recenseret, reselleretque accurate, verum multo magis, quod ita palam ostenderet, quanta beneuolentia complecteretur hanc Familiam tot ubique odijs exagitatam. Oratio Regis beneuolorum omnium plausu excepta, freudente licet aduersariorum inuidia: qui beneficium Regis irritum reddere conabantur. Id ubi inaudit Henricus, ad se vocatos stomachosè increpuit; atque illico ad tribunal pergere, neque inde priusquàm confecto negotio exire compulit; addito in scriptis decretorio mandato, Vt sine mora, & sine approposita vlla conditione, Decreti sui promulgatio, quàm primum fieret: expensa, examinataque à se omnia; mandare, iubere, vt Societas suis in Gallia sedibus restituatur publica Senatus auctoritate. Et ita factum, & factum bene. Tam expresse Regis voluntati nihil amplius refragari sunt ausi. Hisce literis 11. Ianuarij, 1604 expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta Pyramis, infame monumentum. Ita refertur in Imag. 1. sec. Soc. lib. 4. cap. 7. fol. 5 10. Restituta igitur Societas suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem uberius germinare cepit, & velut in fecundiori post otium, & cessationem nouali letiores segetes proferre. Fouit reductam Rex ea benignitate, quâ reuocauerat: cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidet. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria extaret, suum illud magnanimum, & quale fuit Alexandri pectore, maius mundo COR, in Flexiani Collegij Templo tumulari iussit: vt, quantum Societatem

Et tandem Henrici decreto restituta Societas.

Et diruta Pyramis in eius infamiam erecta.

Et Rex cor suum in amoris pinguis Societati testamento legauit.

Qq

Cordi

Cordi haberet, etiam post mortem testaretur. Sic Ibid. lib. 2. cap. 4. fol. 212.

*Patris sui
decretum
de resti-
tuenda
Societate
Ludouicus
Rex confir-
mat.*

9. ALVDOVICO XIII. *In Decreto pro Societate peregrinatio:*
Cum Henricus (*inquit*) magnus Dominus, & Pater noster, in obsequij sui bonum, subditorumque suorum commodum, vtile ac valde necessarium iudicasset, IESVITAS in Regnum suum introducere, ac statuere, habito cum Principibus consanguineis nostris, præcipuisque Regni Ministris maturo consilio, ex ipsorum iudicio, ac suo motu proprio, certa scientia, plena potestate, & auctoritate regia, eisdem IESVITIS edicto lato, mense Septemb. ann. 1603. facultatem concessit redeundi, & habitandi in locis, ac partibus præfato Edicto contentis, alijsque postmodum literis suis concedendis. Quo Edicto in Regio nostro Parlamento Parisiensi registrato 2. Ianuar. ann. 1604. præfatus Dominus, & Pater noster eisdem IESVITIS plurimas Regni huius Ciuitates inhabitandi potestatem fecit: quod quidem summa cum subditorum nostrorum voluptate factum, & executioni mandatum est, qui in educatione filiorum suorum ad pietatem iuncto bonarum literarum studio, quidquid optare potuissent, affecuti sunt, vt in ipsorum manus proprium cor deponere statuerit. Quod quidem post eius obitum ipsis traditum, & in Flexianum Templum delatum fuit. Ideo ne quis voluntatem nostram in dubium reuocare possit, ex certa scientia nostra, plena potestate, proprio motu, & auctoritate Regia ob eadem rationes, quæ prædictum Dominum & Patrem nostrum permouerunt, quæque adhuc perseverant, præsentibus manu nostra subscriptis, & iudicio dilectissimæ & honoratissimæ Reginæ regentis Matris nostræ, consanguineorum nostrorum & præcipuorum Regni nostri Ministrorum laudauimus, confirmauimus, & rationem habuimus, laudamus, confirmamus, & rationem habemus, præfatorum Iesuitarum in hoc Regnum nostrum, partes, terras, ac dominia nobis subdita admissionem. Ac quantum opus est, aut foret denuo concessimus

simus, ac permiffimus, concedimus, ac permittimus ipsis poffe ac inhabitare, in quibus admiffi funt, aut in pofterum admittentur, obferuando ea, quæ in præhabito menfe Septembri Edicto ann. 1603. continentur; alijsque literis, ac ordinationibus à præfato Domino, ac Patre noftro factis, quibus placet nobis, ac volumus eos vti, ac modo vtuntur, & gaudent. Præcipimus Confiliarijs noftreis in Curia Parlamenti Senefchalchis, ceterisque iuftitiæ Adminiftris, quorum opera requiretur, quatenus has literas noftreas, ac IESVITAS integre, pacifice, ac perpetuò vti, & gaudere curent, &c. *Hæc Rex Chriftianiffimus, qui etiam in Societatis amore Patri fuffeffit: apud Becan. Tom. 4. Opufc. in examine Concord. Anglican. n. 19. titul. de Henrico IV.*

* AB EODEM Literis ad Greg. XV. pro Canonizatione S. P. N. Ignatij, datis Parifijs 24. Febr. ann. 1621. Nulla (inquit) ex omnibus gratijs, & fauoribus, quos à fancta Sede poffum obtinere, tantam mihi dabit voluptatem, ac hæc fola, ob primam educationem tam in rebus fidei Catholica, quam in bonis moribus à Patribus Societatis emanatam. Illi huc vſque magno bono, profectuque meo magis intima meæ confcientiæ fecreta gubernarunt. Ad hanc Canonizationem perendam moueor, quia fpero firmiter B. Ignatij interceffionem protectioni mihi futuram, & iuuamini potentiffimo ad eas res exequendas, ad quas à Deo miſſus in mundum, & in quibus Religio, quam fundauit, publica vtilitate laborat, æquè deſtruere, ac de medio tollere hærefes, ac Religionem Catholicam amplificare, &c. *Ita apud P. Andr. Luc. Vit. S. Ign. lib. 7. cap. 17.*

AB EODEM: *Qui hanc inſcriptionem Societati perhonorificam, internique fui amoris indicem in Monte Martyrum iuffit inſculpi. D. O. M. Siſte ſpectator, atque in hoc Martyrum ſepulchro probati Ordinis cunas lege, Societas IESV, quæ S. Ignatium Loyolam Patrem agnoſcit, Lutetiam Matrem, anno ſalutis 1534. Auguſti 15. Hic nata eſt: cum Ignatius, & Socij votis*

Qq 2

ſub

Expetit à Pontifice B. Ignatij Canonizationem.

Et Societas hæreſum deſtrictricem, & fidei Cathol. amplificatricem appellat.

Cui perhonorificam in Monte Martyrum inſcriptionem ponit:

sub Sacram Synaxim religiosi conceptis, se Deo in perpetuum consecrarunt ad maiorem Dei Gloriam. Sic refertur apud P. Daniel. Bartoli in *vita*, & *Instit. B. Jgnat. lib. 1. pag. 176.*

*Et Univer-
sitatem ab
Hæreticis
ablatam
tradit Rex
Christia-
nissimus.*

10. * A LUDOVICO XIV. Paterni amoris erga Societatem æmulo, qui cum Hugonotistæ Sectarij in Civitate de Montaluan Universtatem cum Templo struxissent, in qua publicè non modico Catholicorum Regni scandalo, hæretica doctrina docebatur; precibus Serenissimæ Reginæ D. Mariæ Terefiæ Austriacæ uxoris suæ, & Philippi IV. Hispaniarum Regis Catholici dignissimæ Sobolis, civitatis Prætozem Hæreticos ex univertate, quam occupabant, expellere præcepit, eamque Societatis curæ tradere, ut ibi Deo debitus cultus redderetur, Sanctorum imagines colerentur, & artium, ac Theologiæ studia in Sectariorum perniciem Catholicis traderentur: Sed cum multi Hæretici urbem illam incolerent huic decreto resistere. Christianissimus tamen Rex collecto exercitu eos armis subegit, maiorisque noxa reos plecti, & relatam Universtatem Societati nostræ tradi iussit. Ita in *Relat. edit. Hispal. ann. 1662.* Quod amoris in Societatem signum ab utroque coniuge Christianissimo sui Regni in itijs editum, maiora benevolentia pignora nos iubet in dies sperare.

A R E G I B V S L V S I T A N I Æ.

*Regis Lu-
sitani in
Societatem
Studium.*

*Quam se-
notam suis
expensis su-
stentatur
aiebat.*

11. A IOANNE III. Qui mirificè erga novum hunc Ordinem afficiebatur: Collegiorumque in instituenda iuventute Consilium probabat quàm maximè: idemque ingens aliquod eiusmodi Collegium recipiendis SOCIETATIS alumnis, quod Evangelicorum non in Lusitania modò, verum etiam in India totâ Seminarium foret, moliebatur, disertè Petro Mascarenia professus, Se quidem univertos de SOCIETATE in suo Regno quacumque impensâ libenter habiturum. Quæ quo propensius fierent, ad litteras Apostolicas

stolicas, quibus SOCIETAS confirmaretur primo quoque tempore consociendas, non suam modo, verum etiam Imperatoris, Regisque Galliarum operam, studiumque detulit. Ita Par. 1. Hist. Soc. lib. 2. num. 106.

AB EODEM : *Cuius tanta in SOCIETATEM, ac socios Paterna voluntas, ut Patrem Simonem Rodericium egrotantem, non alienum duxerit à Maiestate sua, vna cum Principe Filio, Episcopisque nonnullis inuisere. Nec ita mox Eboræ cum per æstiuas gymnasijs ferias, illac quidam è Conimbricensis Collegij socijs ad adèm B. Mariæ ad aquas lupias SOCIETATIS more peregrinarentur; Rex eo, quo incedebant habitu ad sese clementer admisit, & ad constantiam susceptæ mentis, peramicis & tempestiuus monitis excitauit; sique illac præterea iter peregrinantes haberent, iussit, ad se omnes adduci; eorum conspectu quasi Pater indulgentissimus gaudens. Sic Ibidem lib. 4 n. 136.*

Et in filio Rodericio, ac alijs honorat.

AB EODEM ; *Qui Concilio Tridentino SOCIETATEM nostram cum studiosissimè commendasset, graui oratione testatus est, Quàm illa, non in Lusitania modo, sed in ipsis etiam Indiæ regionibus, pro Dei gloria & animorum commodis desudaret. Addidit & id SOCIETATI oneris seu honoris Rex, ut Simon loco Ioannis Suarij, Conimbricensi Ecclesiæ Præpositi, institutionem suscipere Principis, rogato B. Ignatio, ut ad id muneris permanere eum in Lusitania fineret. Sed neque pietati eximia Regis, neque ingentibus erga SOCIETATEM meritis, quod postulabat, potuit denegari. Ita Ibidem lib. 5. num. 57.*

Illam pro Dei gloria, & animarum commodis desudat.

At Rodericium instituendo Principi præfacitur.

AB EODEM : *Qui in regio Concilio, Senatuque decreuit, suffragante etiam Ludouico Regis fratre, & verbis amplissimis eandem SOCIETATEM ornante, toto ut Oriente, vbicumque ea Collegium haberet, habituraue esset aliquando, præsto ei forent ad omnem nutum in propaganda Christi fide, Neophitisque iuuandis non modo Ecclesiæ vniuersæ, verum etiam Regij omnes Præfecti, ac Magistratus suppeditandis opportunitatibus omnibus, necessarijsque subsidijs. Tantumque*

Societas Regijs Magistratibus commendata.

Patribus pro sua pietate Rex tribuit, cunctis vt Prætoribus æque præsentibus, ac futuris id mandati dederit, Vt quocumque Patres ingredi rei Christianæ causa percuperent, nullo eis loco, subsidioque deessent: vt quidquid illi, vel ad amplificandum Christi cultum, vel ad confirmandos hominum mores necessarium in præsijs iudicarent, id ipsi de eorum sententia, atque consilio sine vlla hæsitatione præscriberent. Commendatitias etiam litteras ad Pontificem Iulium Comimbriçã dedit, quæ dicebant, Quantas fruges, vtilitatesque illorum Patrum genuisset aduentus, quos singulari Dei prouidentia in sua Regna prior Pontifex destinasset, seu formandis è Christiana disciplina moribus Christianorum, seu vocandis ad Christum Ethnicis, & alienis à fide. Magnam autem exinde spem amplificandæ Religionis affulisse, seque in animum induxisse, cum in omni Lusitaniæ Regno, tum in Indicis Regionibus SOCIETATIS Collegia passim condere, & per eam opportunitatem omnes Euangelio aditus aperire, modo eius sanctitas votis, atque conatibus obsecundaret, & bonis aspiraret initijs. Proinde Simonem Rodericium ab se Romam consulto mitti, vt suo nomine, quæ ad secundum Rei Christianæ cursum pertinere viderentur, exponeret: cui paternæ benignitatis aures patere faciles vellet, & quæ in eam rem postularet, large concedi. Ita Ibid. lib. 10. num. 131. Et insuper Idem Rex piensissimus alias litteras satis Societatis commendatitias ad eundem Pont. Iul. 3. dedit Olyssipon. 30. Iun. ann. 1553. quæ Lusitano idiomate habentur in Chronic. Hist. Soc. Lusit. Par. 2. lib. 4. cap. 12. fol. 56. num. 4.

Et Pontifici literis perhonorificis.

Lusitani Regis alacritas in aduentu Roderici, & Xauerij.

AB EODEM: *Qui benigne excepto Xauerio, & Simone Rodericio, se, suamque illis operam ad Indorum auxilium offerens in magna procerum corona, Summopere (inquit) lætor Patres de vestro in Lusitaniam ad Indiæ salutem aduentu. Neque dubito quin eadem vobis haud minoris lætitia sit causa, quàm mihi: aperitur quippe vestræ industriæ immensa vastitas Indiæ, quæ diligenter, vt spero, & constanter exculca vberimos fructus pro-*

promittit animorum: tanta ubique cernitur ad Christi fidem propensio. Equidem per omne Regni tempus antiquiorem religionem, quam regnum habebō: tum demum illarum me gentium Regem existimaturus, cum eas cælesti Regi parere cognouero. Quocirca nihil mihi spero etiam Deo à vobis gratius accidere potest, quam ut mecum totis viribus in eandem incumbatis curam Orientis Christo communi Domino adiungendi. Si cum vestris dissimilibus agerem, hortarer vos, ne obstantis naturæ difficultates, exæstuantis oceanus minas, infiniti penitineris ærumnas, barbararumque gentium congressum formidaretis: ne quo aliorum cupiditas alacris aduolat, vestra pietas cunctaretur ire. Verum quid ego vestram virtutem accendere verbis coner, cum sat nouerim vos Christo, & Euangelio militantes, diuinam gloriam, salutemque hominum ex periculis accersere? nec quidquam optabilius ducere in vita, quàm pro Deo honesta morte defungi? Nihil profecto natura ita clausit, quo non valeat vera virtus perumpere. Deo bene iuuante, non Indiam solum Euangelio aperietis, sed vltima quoque Orientis. Ibi vos aut vita meritis conspicua, aut gloriosus vitæ exitus manet. Proinde dum classis se instruit, vernum tempus expectans, vos quoque ad iter necessaria comparate. Nobis curæ erit præstare, ut neque in Lusitania, neque in India quicquam requiratis. *Hæc Rex prudentissimus apud Turselin. in vit. S. Xauer. lib. I. cap. 10.*

*Cujus cura
totius O-
rientis con-
uersionem
committit.*

AB EODEM: *Qui tanti Societatis homines fecit, ut per inuitos licet, & sæpe reclamantes Apostolos nominaret. Quod nomen adeo socijs, & Societati gloriosum ad nostra vsque tempora in Lusitania perseverat, diuinoque fauente Numine perseverabit in futura. Ita in Imag. 1. sæc. Soc. lib. 5. cap. 12. fol. 667. Et paulo ante cap. scilicet 9. fol. 657. eiusdem libri hæc de illo habentur. Illi India inuectam in suos fines Societatem: Illi Xauerium legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipsius India debet Societas: Illi structa & hic, & in Oriente gymnasia: Illi edificata Tempia: Illi commissam etiam*

*Et Socios
Apostolo-
rum nomi-
ne conde-
corat.*

*Quanta il-
li debeat
Societas?*

Regiam

Regiam iuuentutis institutionem : illi confirmata & constabilita decendi, dicendique privilegia.

Tum in
Lusitania,
tum in
India.

AB EODEM : Qui nec verbis facile explicari potest quanto in amore hanc nouam familiam Rex Ioannes habuerit, sub illius enim auxilijs, & tutela adoleuit, & breui collectis viribus ad heroica per orbem facta extendit cum Sole manus. Conimbrica numerosum Collegium, ubi ducenti, & eo plures Socij alerentur, Regia munificentia edificauit : illisque minores Academiae Conimbricensis Scholas, Philosophiæ videlicet, ac triplicis linguæ regendas tradidit. Olyssipone insignem D. Rochi domum professam, Goæ in Principis Orientis vrbe S. Pauli Collegium, aliud Bayæ in Brasilia. Quæ tria Collegia trium Societatis Prouinciarum tam diffitis in Regionibus sunt capita, & reliquorum maxima; longumque foret innumera non tam Regis, quàm Parentis amantissimi in Societatem vniuersam collata beneficia recensere. Ita in Anacephaleose Regum Lusitan. per P. Ant. Vasconcellos. Anacephal. 12. fol. 287.

De illa Se-
bastiani
Regis esti-
matio.

12. A SEBASTIANO I. Qui breue fuit suæ gentis solatium, longa spes, æternus dolor, & Societatis amantissimus adeo, vt plane fateretur, Se suorum Religiosorum operâ, & doctrina plurimum vti. Sic in Bull. Pij V. incipit Æquum ann. 1575. Item idem Rex piensissimus videns Socios, qui ex Italia ad salutem Indorum procurandam venerant dixisse fertur: Quam gratiam Proposito Generali referam, qui tam insignia nobis ad rem Indicam subsidia submittit. Sic refertur apud Trigausium de Christiana expeditione ad Lettorem fol. 1. col. 2.

Et libera-
litas in
fundandis
Collegijs.

AB EODEM : Qui putrescentes populi consuetudines Euangelico Sale vt condiret, religiosorum hominum familias, & diuini verbi præcones mirifice coluit, & amplificauit. Quam ob causam duo è Societatis IESV in Insulis Collegia, alterum in Vrbe Funchalensi, alterum in Angrensi excitauit : tria quoque apud Brasilos, quatuor apud Indos : quæ tandem alia intra Imperij sui fines ab alijs erant dedicata, retribus auxit. Enimvero Societatis alumnos, Eborenses imprimis, ubi diutius Sedem fixit, non dilectione tantum, sed amore prosequatur, cuius familiæ nuperrimum Institutum sui maximè stomachi

stomachi esse; adstantibus saepe aulicis predicabat: aiebatque, impudentiae mancipia videri eos, qui optimum istud genus hominum, confutis mendacijs cauillarent, & caninis dentibus admorderent. Ita apud P. Ant. Vasconcellos in sua Anacephal. Regum Lusit. Anacephal. 20. fol. 314.

Societatis cauillatores, impudentiae mancipia nuncupabat.

13. AB HENRICO I. Rege Cardinali, qui Societatis nostrae defensor egregius. Cum enim Religiosus quidam vir Alfonso à Fonte multas Baetica oras contra noui Ordinis homines declamando peruagatus, Undique transgressus in Lusitaniam contra Societatem, & Ludouicum Granatensem notissimum virtute, ac sapientiae virum, Henrico tunc Cardinali Quaestori, & Concilio Sacrae Inquisitionis libellos turpissimos obtulit, ac protinus in Castellam suffugit: vbi alios eiusdem notae libellos sacro Magistratui à se oblatos dicebat. Cardinalis Rex, Inquisitorque calumnia cognita, rei que indignitate commotus, vltro Emanuelelem Autunium e suis vnum Secretarijs cum litteris, mandatisque ad Philippum Regem, Apostolicum Nuncium, & Quaestorem Hispaniae misit rogans, vt iuberent causam cognosci, iusteque decerni. Ascitur calumniator, cumque summa modestia ac poenitentiae significatione ad palinodiam se paratum offerret, iussus est in custodiam haberi Hispali in Ordinis sui Cœnobio, & aliae additae poenae. Quamquam exemplum Henricus magis vulgare optasset, vti fuerat calumnia notior. Sic ille pro Societatis honore restaurando militabat. Ita refertur Par. 4. Hist. Societ. lib. 4. num.

Defenditur ab Henrico.

139.

AB EODEM: Qui cum primas sedes in Lusitanico Regno ponere inciperet Societas IESV, quorum homines audierat Optimus Praesul, ex propria Instituti sui ratione ad iuuandos proximos esse formatos; nihil moratus accersitos ad se spargit illico per oppida sua ditioris, & erga proximos commendat officia. Qua in re ita fructuose desudarunt luce doctrinae, & exemplo vita, vt intra paucos menses alia rerum iam apparuerit facies, morumque deprauatorum expulsis tenebris noua lux exoriri caeperit Translaganis. Quâ re permotus Henricus, vtriusque Institutum Societatis altius perpendens, ac modum procedendi, tum domi erga Deum, tum foris erga

Qui Socios ad proximorum salutem per sua diocesana oppida spargit.

R r proximos

Et Collegium antea Clericis destinatum, tradit.

proximos, ratum habens, cogitata sua (quae nuper quasi augurans Eborae perfecerat, erecto Collegio ad alendos clericos, qui postquam moribus ac litteris profecissent, diocesim iuuare possent) huc tendere Numine impellente statuit, hosque quasi fatis signatos Clericos plane agnoscens, ijs ablutum Collegium tradidit, exiguis quidem adhuc numero, sed ministerio, quod agitabant, viuendam virtutem praefertibus. Ita apud P. Ant. Vasconcellos in *Anacephaleose Regum Lusit. Anacephaleos. 21. fol. 330.*

Duplicemque aliam domum.

AB EODEM: Qui Collegium Alumnorum Purificat. Virginitatis instituit, & Societati etiam submitit: Praeterea Domum struxit amplam excipiendis, curandisque pauperibus Scholasticis, Christiane pietatis insignis opus, plenamque administrationem eidem Societati commisit. Nec omittenda hic similia beneficentiae monumenta in tam praefato Principe. Nullum enim de Societate IESV bene merendi finem facienti placuit non multo ante obitum tempore Collegia fere omnia amplissimis augere beneficijs, ac donis. Nam Collegij D. Antonij Olyssipponensis fundatorem se praestitit. Sed & Bracharensi Collegio Monasterium Rorisum, annuente Summo Pontifice dono dedit. Sic *Ibidem fol. 331. & 332.*

Et pluribus amplificatis Collegijs, Olyssipponense fundat.

Et Eborensi sibi in domicilio eligit.

AB EODEM: Qui, ut fuit Regno habilis Sebastianus, Regnum illi felici pace gaudens, opulentumque Solemni ritu tradidit: Et cum iterum Henricus euectus à Clero in Sedem Eborensis Ecclesiae, Collegium Societatis nostrae elegit in domicilium, ac parua cella contentus, cum Religiosis hominibus colloqui, ac familiariter agere in delictijs habebat. Ita *Ibidem fol. 334.*

Societatemque successori- bus supra alios Ordines testamenti commendat.

AB EODEM: Qui cum Societatem vnicè in vita semper adamasset, studium erga eam suum testatum posteris voluit post mortem: non modo Eborensi Collegio, & Academia conditâ, fundatisque Olyssipponensi, & Bracharensi Collegijs, sed etiam hac testamenti commendatione perhonorificâ. Praeterea (inquit) obnixè contendo, atque efflagito, quod mihi tum ab eo in primis praestari cupio, quemcumque mihi tandem successorem iura decreuerint: tum ab ijs omnibus, qui vilo vnquam tempore legitime succedent, ut ceteris semper Religiosorum hominum Ordinibus

nibus præsidio sint, & Hieronymianæ, Franciscanæque, ac Dominicanæ Familijs præsertim faueant. Religionem vero Societatis IESV, eiusque Collegia, atque Academias tueantur, & foueant: quippe in quibus tam multa fiunt, quæ ad honorem Dei redundant: tamque multi instituuntur, & educantur, quorum vbique officia vsui sint futura: quippe tanto cum fructu operam suam collocare possunt in ijs gentibus ad fidem Christi perducendis, quarum ad hoc maxime Regnum spectat, saluti consulere. *Hæc Rex Cardinalis Societatis amantissimus vel in ultimo vitæ spiritu. Ita Par. 4. Hist. Soc. lib. 8. num. 259.*

AB EODEM, *Hiscæ literis peregregijs Pontifici Societatem, eiusque mirabiles in Ecclesia fructus, mirifice commendante: Beatissime Pater; præter alia mandata, quæ Aluaro Castrensi Regis Domini mei legato dedi, hoc illi onus imposui, vt omnia negotia, quæ ad commoda Societatis pertinent, singulari cura, & diligentia procuraret: his enim moribus præditi sunt huius Societatis homines, & ea documenta pietatis, & Religionis dare solent, eamque vtilitatem Christianæ Reipublicæ multis in locis attulerunt, vt maximo Christianorum Principum fauore valde digni iudicandi sint; Eborensis autem Academia maximis quidem meis sumptibus ædificata est, sed quod verum est eorum industria, atque vigilantia eò peruenit, vt ex ea nunc non mediocres fructus Ecclesia tantum Eborensis, sed etiam aliæ huius Regni Ecclesiæ percipiant: est enim literis Græcis, & Latinis, & Philosophiæ, atque Theologiæ studijs, & quod caput est, sanctitatis, & Religionis exemplis instructissima. Hæc tamen omnia Sanctitatis Tuæ ope destituta, iacebunt, neque diu poterunt vim, & dignitatem suam retinere: quapropter Illam suppliciter oro, vt velit plurimum suæ benignitatis huic Societati impertiri, vt ea ratione possit multo vberiores fructus afferre. Sed de his Regis Domini mei Legatum admonui, vt cum Sanctitate Tua, ea quæ mihi videntur fore huic Religioni salutaria li-*

Et Pontifici literis per honorificis.

benter ageret: illam vero quantum possum oro, & obsecro, vt eidem legato fidem adhibeat. Felicissime valeat Sanctitas Tua, quam Deus omnibus ad Ecclesiæ suæ tranquillitatem, & pacem diutissimè conseruet, &c. Olyssipone 4. Kalend. Ianuarij, 1568. *Hæc ad Pontificem Pium IV. Epistola Principis Cardinalis Henrici, dem Lusitani Regis meritissimi: & habetur in Chronico Hist. Societ. Lusitanæ Par. 2. lib. 5. cap. 32. fol. 398. num. 4.*

Et Cardinali, alijs literis peregrinis.

AB EODEM, *Alterâ Epistolâ non minus Societatis commendatitia: quam ille ad eminentissimum Cardinalem Romæ existentem, multis retro annis in hunc modum scripserat.* R^{mc}. in Christo, & Illustrissime Domine, Dominationi colendissimæ humillime me commendo. Cum Ludouicus Gonzalez Societatis IESV ad Curiam Romanam proficisceretur, cum sine meis ad Reuerendissimam Dominationem Vestram literis venire nolui; tum vt eum ipsi vehementer commendarem virum nobilem, & virtutis nomine commendatum, mihiq; probatum; tum etiam vt apud ipsam testaretur ex huiusmodi Societatis fratrum sanctis moribus, constanti virtute, & indefessa quadam in ijs omnibus, quæ ad animarum salutem pertinent, diligentia, postquam ea Societas apud nos fundata est, vberes, & insignes fructus consecutos esse: nec modo in hoc Lusitanæ Regno ipsorum pietas viget, sed ad extremam vsque Indiam, imperiumque Sinarum, nouumque Orbem longe lateque se diffudit, & propagauit. Porro ipsorum virtutem cum ipse sæpe alias multis documentis perspectam habeo: tum maximè hoc tempore expertus sum, quia ipsorum familiaritate (propter Collegium, quod in eiusdem Societatis vsu in Ciuitate Eboræ construendum duxi) frequentius vter: quidquid igitur gratiæ, fauoris, benignitatis suæ in istum Ludouicum, atque adeo in vniuersam horum Regnorum fratrum IESV Congregationem R^{ma}. Dominatio vestra contulerit, velim sibi persuadeat id meritis ipsorum futurum, mihiq; id ipsum pro eo singulari studio, animique propen-

propensione, qua eosdem amplector, fore gratissimum; cætera quæ ad eiusdem Societatis bonum, incrementumque spectant (de quibus fufius cum ipso Ludouico egi) idem melius, commodiusque R^{mæ}. Dominationi Vestræ exponet: quamobrem ijs scribendis superfedendum duxi: eamque oro, vt fidem integram eidem adhibere dignetur. R^{mam}. Dominationem Vestram in Domino Deus conseruare dignetur. Olyssipone die 26. Ianuarij, anno 1553. Sic Cardinalis Rex ad Cardinalem. Ibid. l. 4. c. 12. fol. 56. n. 4.

* AB EODEM: *Qui dicere consueuerat. Suorum oculorum pupillas tangere, qui tangeret Societatem: Et rursus Infanti Ludouico fratri multoties dixit, pluris eum facere, ac diligere, ob eius amorem, ac deuotionem erga Societatem, quam quod fratris Regis filius foret. Hinc quoties quis ab Henrico Cardinali Rege aliquid impetrare uolebat, speciale aliquod beneficium à se Societati factum manifestabat. Ita Ibid. idioma Lu- sitano refertur. l. 5. c. 31. f. 395. n. 5.*

*Quanta
Henrici de
Societate
æstimatio.*

A R E G I B V S P O L O N I Æ.

14. **A**B STEPHANO BATHORIO: *quo tempore in Polonia Regno Catholica Religio, vnaque Societas, ipso Stephano in primis adstante, quanquam non sine aduerso impiorum restatu prouehabatur: suum Rex aduersus Societatem animum satis aliunde notum, datis quoque ad eam literis testatum voluit. quæ sic se habent. Venerabiles, deuoti, nobis dilecti. Significatio præclaræ voluntatis vestræ erga nos, quam partim ex literis vestris, partim ex proluxa Ioannis Zamoisci Secretarij nostri relatione cognouimus, gratulatio item, & preces pro vniuerso successu rerum nostrarum fuere nobis, & sunt gratissimæ. Talibus enim præsidij potius, quæ ex diuini auxiliij fonte promanant,*

*Stephani
Regis de
Societate
honorifica
litera.*

Rr 3

nant,

nant, res nostras communiri, quàm vllis humanis viribus, quæ fluxæ, & caducæ sunt, optamus: quæ ad hoc vsque tempus Dei benevolentia, non mediocri rerum nostrarum profectu, magno nobis adiumento fuisse; est quod Dei clementiam laudemus, illique gratias agamus. Quod verò Ecclesiæ Dei, atque vniuersæ Reipublicæ Christianæ causam nobis diligenter commendatis; id, quemadmodum à pio, laudabilique vestro affectu proficiscitur; ita nobis præcipuæ curæ semper fuit, ac longe maiori in posterum futurum erit. Nam nobis quidem, & existimationi nostræ, vltra etiam merita nostra iam olim diuino munere satisfactum est. Nunc eo labor omnis conferendus erit, quo ornamenta hæc, quæ liberalissima manu in nos Maiestas diuina contulit, ad eum fontem, cui in primis debentur, relabantur, diuini scilicet nominis laudem, & propagationem, & Reipublicæ Christianæ incrementa. Ad quam rem melius ex animi sententia conficiendam, cum vester Ordo vel in primis nobis apprimè sit necessarius: merito nobis & est, & erit semper gratissimus: quod tum re potius, quàm verbis declarabimus, vbi primum Regni huius nostri negotia composuerimus, ac ad optatam quietem omnia perduxerimus: quod vt quamprimum fiat pijs precibus vestris effici debet: quibus nos etiam atque etiam diligenter commendamus. Bene valere deuotiones vestras cupimus. Ex Castris ad Gedaniū die 24 mensis Iunij anno Domini 1577. Regni nostri anno secundo. *Hucusque Stephani Polonia Regis, Magni Ducis Lituania, Prussia, Mosauia, Samogitiaeque, nec non Transyluania Principis de Societate littera perhonorifica. Quas grata memoria duximus hocce in volumen ad litteram illigare. Habenturque Par. 4. Hist. Soc. lib. 5. num. 77.*

Idem vouit se Collegium fundaturum, si victoriam contra Hæreticos consequatur.

AB EODEM; *Qui tendens contra Hæreticos Gedanenses, ac perduelles, qui numerofo exercitu Regnum infestabant; vouit, si Gedano potiretur, Catholica ibi restitutum sacra, & Societatis Collegium positurum: paucisque post diebus præclaram retulit ex hoste victoriam. Ita Ibidem num. 78. Et cum Stephanus Transyluania*

ſyluania Princeps in Polonia Regem eligitur, inter prima perbenigni erga Societatem animi pignora, Collegiorum possessiones, quoties tributum Pagis imponeretur, iussit immunes esse: ac summam, qua exigenda ex illis foret, ex Fisco regio compensari. Sic ibidem lib.4. n.79. Nunquam is desistebat Societatem, quoniam ad incrementa publica pietatis, in curia Principum utilem experiebatur, nouis augere Ornamentis. Vilnensis Collegij vectigalia, quod & ad emolumentum, & quietem Religiosam pertinebat, cum alijs opportunis commutauit, admiratus diuinam in ea re prouidentiam, quod senatus ipse Hereticus eam illi causam commendasset. Ita Par. 5. Hist. Soc. l. 1. n. 107. Quanta Stephani Regis pientissimi pro Collegio Polociensi cura fuerit, explicari non potest; quamdiu, quamque impense, accito Vilna Petro Scarga, cum eo, & Consiliarijs suis in Collegij eius conquirendis firmandisque censibus totus animo versatus sit, tanquam nihil prater ea curarum haberet. Sic Ibid. num. 113. Rursus tuetur in Transyluania, & auget Claudiopolitanum Collegium. Ita Ibid. num. 154. & 156.

Eius in Societatem & munificentia.

Et pro Collegio Polociensi cura.

Claudiopolitanum tuetur, & auget.

AB EODEM: Qui Grodna Ecclesiarum euerſarum reditus, & alios paratos habebat: vbi, non ad populi solum vsu, sed etiam ad suum, ac suorum aulicorum adiumentum, aiebat, se Societatem requirere. Multum enim Stephanus eam delectabatur vrbe: quam sibi viuo, eandem mortuo destinabat sedem, in Templo, quod Collegio extrueret, tumulo excitato. Hæc omnia consilia vbi plane, fuseque Campano exposuit, ille de Societatis Instituto dicere aggressus, & quam ob causam multa refugerat noua Collegia, ostendit maximè eas causas valere in Polonia. Et multas in hanc sententiam cum audisset Stephanus, vario (vt apparebat ex vultu) animi habitu, primum aliquantum hæsit, dein cum graui gemitu, Non debeo Ego, inquit, esse iudex, & censor vestri Instituti, quod sanctè ordinatum est: dixeram tamen, quod mihi videretur; & addidit pene plorans, Nunc quando vobis non licet, & illi, qui deberent, vel nolunt, vel nesciunt, computrescimus in sordibus nostris. De Bresta non amplius instituerim, qui locus tamen erat operæ vestræ egentissimus. Grodna

Institutum laudat.

Soc. Collegia pene plorans expetit.

vero

verò non mihi denegabitur, quominus Collegium fiat, vbi saltem viginti alantur, & humaniores tradantur literæ. Nam vt excursionibus iuuentur loca ista (*Campanus eas dilaudauerat*) Spes valde exigua est: est enim inuentum spiritus sancti, vt tute ipse dixisti, quod de Seminarijs Tridentinum Concilium ad instituendam iuuentutem decreuit. Quippe senes, qui in excursionibus audiunt aliquid, vel obdurantur magis, vel fides, si conuertantur, non agit tantos radices, vt sine irrigatione perpetua durare possit. Adeo consuetudo in aduersum insedit. Qui ab teneris annis pietate vera, solidaque imbuuntur, hi nobis nouam formant rempublicam, planeque Catholicam: eo Scholas requirimus, eo Collegia vbi facultas datur, erigimus. *Tum rursus ad Grodnense Collegium reuersus Rex Stephanus multam de eo fecit orationem: quod cum perseueraret, datis quoque ad Pontificem literis, petere, Claudius denegare non potuit. Sic refertur in eadem Par. 5. Hist. Soc. lib. 4. à num. 81. ad 82. Tom. 1.*

*Grodnense
admissum
instante
ipso Ste-
phano Rege.*

*Ingens eius
studium in
res Socie-
tatis.*

*Et lacry-
ma. in casu
Nostrorum,
praesertim
Capecij.*

AB EODEM: *Qui, dum haberetur Varsoviae Regni Conuentus, in eo cum de confirmandis Polocensis Collegij fundis reserret, ita sermonem instituit, vt post laudes Societatis non vulgares, diceret vitam sibi ereptam malle, quam eius voti compotem non fieri. Ita Ibidem lib. 5. num. 72. Et cum 27. è nostris peste extincti, que communi strage Regnum vexabat, sic Stephanum Regem graui dolore affecti; vt sepius illacrymatus dicatur, nominatim Capecio nostro, quem in Lelesij assidue decumbentis locum, institutorem Sigismundo Principi destinabat. Adiecta tamen ad remedium cura exiguas illas Nostrorum Transyluaniae reliquias amantissimis literis consolatus, ad Claudium Generalem diligenter scripsit, supplementum postulans, ante omnia Rectorem Capecio similem. Sic Ibidem l. 6. n. 39. In morte duo reliquit Stephanus testamenta, alterum iam pridem conditum, alterum ipsius manu hoc supremo tempore inchoatum, quod deficientibus viribus, non perfecit. In eo post alia multa Orationem ad Sigismundum reuocans, verba hæc addidit. Ad Te redeo Carissime nepos Princeps Transyluaniae Sigismundi Battori,*

Battori, Tibi in primis Collegium Claudiopolitanum, & Albenſe lego, & committo: quæ Collegia Pater tuus, & Ego fundauimus proprijs ex facultatibus noſtris ſine cuiuſquam iniuria. Quæ ita tuearis, & defendas, quatenus animæ tuæ, patriæque cui præſ falus tibi cara eſt. Non deerunt puto Ariani, atque in primis Caloſnarienſes, qui ea euerſa velint. Fauebunt ijs Senatores tui omnes, aut Caluiniftæ, aut Lutherani, nec deerunt opportunitati iuuenes, aut Aulici pariter Hæretici, qui tibi aduſantes, procaciter in eos inuehentur, animum tuum in tranſuerſum rapiant. Sed ſi vir es, facile omnibus ſimul reſiſtes ſola conſtantia, & feruore, zeloque pietatis magis, magiſque pijs hominibus conſeſtata. O, utinam potuiſſem, vel in hoc ſolum meæ in te pietati ſatiſfacere, vt ſi non omnes, ſaltem paucos tibi intimos conſiliarios, & cubicularios Catholicos, & pios dare potuiſſem; tibi ornamento, mihi ſecuritati fuiſſent. Sed ea ibi eſt temporis, & morum peruerſitas, vt omnes declinauerint, varijsque hæreſibus imbuti Atheiſmum plerique ſpirent. Quò difficilior igitur tibi reſtat concertatio, eo maius tibi præmium, & laus ſempiterna. *Ita Ibidem num. 41. ſic Stephanus Rex deceſſit Grodne propagandi, augendique diuini cultus auidus: piè ac Religioſè deceſſit, toto Chriſtiano Orbe ingemiſcente, dolente Societate tanto orbatâ Parente.*

AB EODEM: quem Epicoſopus Præmiſſienſis, ait, audiuiſſe ſe in Conclauſi Regio, eum palam, & aperte dixiſſe, Fore, vt, quandiu ſtabunt homines, in ſua Societas integritate perſiſtat, quod cum pietate doctrinam prouide admodum atque admirabili temperamento coniunxerit. *Ingens ſane, nec dubia nixum ratione teſtimonium prudentiſſimi Regis: quod reſertur apud Imag. 1. ſec. Soc. lib. 5. cap. 10. fol. 669. Et quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariuſ nemo quam ipſemet Stephanus Rex Diplomate ſuo Regio declarauit. Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni noſtri thronum diuina prouidentia euecti ſumus, nihil nobis antiquiuſ fuit, quàm vt antiqua pietas (quæ*

Collegia
Transylua-
nia Sigif-
mundo
Principi
fratris filio
teſtamento
commen-
dat.

Societas
admirabil
tempera-
mento cum
pietate do-
ctrinam
coniungit.

est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. Neque vero quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos Operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tanquam expediti velites quoquouersum ad lucrandas animas excurrerent. *Sic Ibidem. Ex Gredfero in Apol. contra monita priuata lib. 1. cap. 11.*

*Eius filij,
vt expediti
velites ad
lucrandas
animas vn-
dique ex-
currunt.*

*Aucta be-
nificijs à
Sigismun-
do.*

15. A SIGISMUNDO II. *Qui se alieniorem ante ab Societate visus erat ferre: sed postea non consensit modo Polocensi Episcopo Collegium deducere Pultouiam meditati, sed ipsemet Diploma edidit regium, quo cunctis beneficijs, quibus in Poloniae Regno ceteri Religiosorum fruebantur Ordines, Societatem imper- tiebat. Ita Par. 3. Hist. Soc. lib. 1. num. 7.*

*Fructuosa
Poloniae, &
Vniuerso
Orbi.*

16. A SIGISMUNDO III. *Ad Turonenses sic scribente: Societatis homines non modo Poloniae Regioni, sed Vniuerso etiam Orbi fructuosos, se auctore, ac Regni Proceribus studiosè complecterentur, sua munia cum summa pace obire finerent, omninoque persuasum haberent, illorum se iniurias seuerè vti suas vlturum esse. Sic in Annal. Soc. ann. 1612.*

*Auscepta
sub eius
Regis pa-
trocinio.*

*fol. 494. * Nec minus honorifice ab eodem Rege in Regni Comitibus pronunciatum legimus, se suo, & successorum suorum nomine, recipere in suo Regno Societatem sub suo patrocinio, & iuamine. Ita apud Euseb. in vita B. Borgiae lib. 3. cap. 12. fol. mibi*

*Eius Colle-
gia mediū
vnicū ad
rem Catho-
licam pro-
mouendam
& contra
hæresim.*

*223. * Et in condendis Nostrorum Collegijs, atque Scholis idem Rex piētissimus testatus id est frequenter, Hoc vnicū esse medium rem Catholicam in Polonia promouendi, & corruptas hæresi mentes ad sanitatem reuocandi. Sic refertur apud Imag. v. sac. Soc. lib. 3. cap. 4. fol. 345.*

A R E G I B V S I A P O N I Æ.

17. **A** FRANCISCO Rege Bungi ad Bonciorum quemdam petentem, *ut ipse Nostros à Regni sui finibus amandaret, sic scribente.* Annus (inquit) circiter quartus decimus agitur, cum id hominum genus magno utique meo bono delatum est in hæc loca. Tribus ante præeram Regnis, nunc quinque possideo: pecuniæ ante laborabam inopia, nunc Iaponiæ Reges omnes diuitijs supero: vnde ad populares quoque meos utilitas pertinet: cum antea filium suscepissem nullum, iam virili stirpe magna mea voluptate auctus sum. Denique omnia mihi ex eorum hospitio prospera accidere. Commemorate vos, si potestis, Religionis vestræ defensio, ecquid unquam mihi crearit commoditatis: proinde caute in posterum hunc ad me sermonem. *Ita Par. 2. Hist. Soc. lib. 8. num. 188.*

*Societas
quam viri-
lis Regno
Iaponiæ.*

AB EODEM Literis ad Pontificem Gregor. XIII. per Mancium Legatum è Regio sanguine iuuenem sacros pedes deosculante. Dominus (inquit) cæli, terræque, cuius imperium super Solem, Lunam, & Stellis ignorantibus mihi, & profundis immerso tenebris, claritatis suæ lumen iussit splendescere, ac Nostatibus præcipuè populis referans arcam suæ misericordiæ, atque gemmarum, dignatus est ante annos amplius quatuor & triginta destinare ad Iaponis Regna Patres è Societate IESU, quorum è salutari ac diuina semente, nonnihil in meum quoque Dei benignitate cecidit pectus. Quod tam insigne beneficium, aliaque multa, ô Sanctissime, totius Christiani populi Parens, vestræ potissimum precatiōni, meritisque accepta equidem refero, &c. *Ita refertur apud Petrum Matthæum in Summa Constit. Rom. Pontif. fol. mihi 843.*

*In quod
Christi si-
dem intu-
lit.*

Defendi-
tur à Bun-
genſi Rege.

AB EODEM: *Qui tanquam arx firmiſſima alte fundata in pe-
tra, nihil nec ventorum impetu, neque imbrium tempeſtate commo-
uebatur: qui tametſi Regni gubernacula dudum poſuerat, grauiſſi-
mas tamen literas ad totius Regni proceres dedit, vetans quicquam
moliri aduerſus Patres Societatis: Se enim eſſe Chriſtiani-
num, & in ea Religione moriturum: nec prius quidpiam
aduerſus eos, quam contra ſe tentaturos. Ita Par. 4. Hiſt. Soc.
lib. 7. num. 337.*

Commen-
datur Pon-
tifici ab
Ariminen-
ſi.

18. A PROTASIO *Arimenſi Rege literis ad eundem Ponti-
ficem Greg. XIII. per Michaelem Legatum egregia indole, prouiden-
tia, & probitate iuuenem. Denique (ait inter alia) in profundo
Gentilium tenebrarum iacenti mihi dignatus eſt Pater miſe-
ricordiarum, lucem veritatis, & rectum ad ſalutem iter oſten-
dere per Venerabilem Viſitorem, alioſque verbi Dei Præ-
dicatores è Societate IESV, qui enixè me, meoſque diuinæ
gratiæ rorem è Cælo deuocarunt. Pro quo tali, ac tanto be-
neficio mire latus infinitas Regi cælorum ago gratias, &c.
Ita apud Petrum Matthæum citat. in Summa Conſtit. Rom. Pontif.
fol. 844.*

Et ab Omni-
zano.

19. A BARTHOLOMÆO *Omuranorum Rege ad eundem
Pontificem per Legatum eundem ſic ſcribente: Nuper in hæc tam
remota loca luſtranda P. Viſitator è Societate IESV conten-
dit, multiſque rebus pie, laudabiliter inſtitutis, iam nunc
redit in patriam, quâ Ego tam præclara occasione inuitatus
deeſſe nolui, quin fratris mei filium D. Michaelem cum eo
mitterem iſthuc, qui licet muneri tanto ſit impar, tamen
gratiſſimum fuerit mihi, ſi eum veſtra Sanctitas, ad beato-
rum pedum oſcula admiferit, &c. Sic Ibidem fol. 844.*

Hiſus mori-
turi oratio
ad filios.

AB EODEM: *Qui ubi ſe morti iam proximum ſenſit, Sancium
Primogenitum, cum ceteris liberis, hiſ ſupremis verbis inter alia
multa, aſſatus eſt; Quartus & viceſimus hic annus agitur, ex
quo à P. Coſma Turriano Chriſti fidem, & baptiſmum ac-
cepi. Chriſtianum in meis terris nullum reperi cum inirem
Principatum, nunc in ijs nullum, quod ſciam, Ethnicum
relin-*

relinquo, &c. Et postquam filijs sorores, ac Matrem commendasset, *Qua illis commendat Societatem,* addidit: Patres Societatis adhibete semper ad omnia consilia vestrarum rerum, eorumque singulis, vt mihi obtemperate. Hæc vltima Patris vestri mandata sunt, &c. Ita refertur Par. 5. *Hist. Soc. Tom. 1. lib. 7. n. 152.*

20. * AB OMVRANDONO *Omurensi etiam Rege ad Societatis Prouincialem sic scribente:* Ego (inquit) quid Dei lex iubeat ignoro, multum tamen desidero Patres Societatis in hac parte cautos procedere, ex illis siquidem bonum, & conseruatio totius Iaponiæ pendet: ne magis Xogum irriteretur, crescat persecutio, omnesque destruantur. Reliqua in altera scribam. Ita in *Hist. Persecut. Iapon per P. Moreson cap. 16. §. 2.*

21. A CANGOXIMANO *Regulo literis ad Prouincialem Societatis, quibus aliquem ex eadem Societate verbis sequentibus admodumque honorificis ille expostulat.* Duo (inquit) socij venerunt meum in Regnum, atque vt eorum animus excelsus est, ipsique potentes sermone, ac doctrina. Ego eos quasi cæli tonitrua reor. Illud autem in ijs prorsus admiror, quod huc tam è longinquo veniant, quia prout accepi de nauigationibus Lusitanorum ad has oras, ipsamet luna sunt; ita circum-eunt mundum. Antequam hic essent Christiani, erat hæc regio casta bonitate, omniaque torrida æstu, nunc autem videntur ipsi flabellum, quod refrigeret hominum corda. Hoc Regnum tametsi pusillum est, debent tamen Patres Nangan-gini alacriter venire ad illud. Quod si forte alijs in Regnis inueniunt mare decrefcens, hoc in Regno semper est plenum. Christiani quoad Patrum aliquo potiantur, consolantur se Cruce, quam erexere, tanquam si illi adessent. Ego existimo, quod Regnum hoc meum careat Patribus perinde esse atque Cælum obductum nubibus, vel sol defectionem patiens, & lumine spoliatus. Ita Par. 2. *Hist. Soc. l. 6. n. 183.*

22. A IOANNE VTAYO *Bungensi Rege, qui non minoris faciebat Societatem, quando sociorum in terras suas aduentui accep-*

acceptam, referre se prosperitatem, ac propagationem Regni, & thori sui adhuc sterilis, *fidenter, & saepe professus est. Ita in Imag. 1. sec. Soc. l. 3. c. 9. f. 658.*

23. A SEBASTIANO Bungenſi etiam Rege Sebastiani Bungenſis filio: qui Capralem nostrum morti se ac suos paratos offerentem benignissimis brachijs excepit, & inter multa hisce verbis amore, ac honore plenis dicendi clausulam conclusit. In summa bono este animo: Nam si quæ in alienis Prouincijs contra vestros fiunt iniuriæ, pro meis duco. Vos, quos complexos sinu teneo, profecto nemo priusquam me lædet. *Sic Par. 4. Hist. Soc. lib. 5. n. 240.*

Eorum iniurias proprias ducebat Sebastianus Rex.

A R E G I B V S S I N A R V M.

24. A REGE Potentissimo, qui (vt nouissimis ex Oriente literis præscribitur) religiosissimis iuxta ac sapientissimis Nostrorum hominum moribus delectabatur; & ita apud animum suum statuerat de ijs, vt regendis eos sui vice Regnis, Prouincijsque vastissimis admouendos esse decerneret. Quam quidem principem inter Sinenses Procereſ dignitatem cum intellexit à nobis modestè reici, versa in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, socios plus etiam quam ante sibi commendatos, & charos fundo extruendis in Vrbe Regia Sacris ac religiosis adibus imperitiuit. *Ita apud Imag. 1. sec. Soc. l. 2. c. 6. f. 223.*

His adde, quæ scribit P. Nicolaus Trigausius de Christiana expeditione apud Sinas l. 6. c. 13. fol. mibi 405. Noſtri à rituum Magistratibus comprehensi in arcem legatorum retruſi erant: quod vt Regi constitit, dixisse fertur: Quorū hos homines oportuit comprehendere, an fortassis latrones habentur? Eximius hic fauor Regis erga socios fuit: & pro singulari gratia ab omnibus habitus. Cui Regis alia beneuolentia singularis accessit: quæ sic à citato Trigausio cap. 14.

Regis fauor erga socios.

cap. 14. fo. 419. his verbis refertur. Horaria machina aliquantum aberrauerat, forte in Eunuchis non satis erat ingenij, aut etiam animi ad eam moderandam: ergo de voluntate Regis illam in domum ad reparandum detulerunt; biduo igitur, triduoque, ubi hoc innotuit, magni ad nos facti concursus, id forte Rex rescivit, & in posterum illam machinam efferrı vetuit, sed cum opus esset, nostros in Palatium venire voluit; quae res magnam benevolentiae Regis erga nostros conceptae opinionem apud omnes concitauit.

Et benevolentia singularis

A R E G I B V S

Æ T H I O P I Æ.

25. * **A** SELTAN-SEGVED Summo Imperatore tanti Societatem faciente, ut sponderet, Se post Deum illi famulaturum: qui etiam non verebatur Nostros appellare Magistros, ac Patres. Ita refertur in Relat. rerum Æthiop. lib. 2. cap. 13.

Societas quantum ab Æthiopicis Regibus aestimata?

26. * **A** MALA-SEGVED. Qui publicè testabatur, se Societatis Patribus Dei seruis faurum, quia nullus præ illis suum fauorem merebatur. Sic L. 1. Hist. Orient. c. 10. per Franciscum Suarez scripta.

27. **A** ZALADINO MAHEMETE Magni Mogoris literis ad Societatis Prouincialem Goæ commorantem, quibus Nostrorum expeditionem ad Mogores Æthiopiae Incolas, expetebat; & earum verba hæc erant: Ad Patrem præcipuum in nomine Domini literæ Zaladini Mahemetis Echebarisæ Regis manu Dei constituti. Patres Collegij Sancti Pauli primores, scitote me vobis valde amicum esse. Mitto isthuc Ebadolam legatum meum, & Dominicum Perium (hic erat Christianus Interpres) petitum vt ad me duos Patres doctos mittatis, librosque legis, & nominatim Euangelium, & legem, eiusque perfectionem

Expetita literis à Mogorenfi.

nem

nem cognoscam : auet enim mihi cor eam nosse. Oro igitur omnino veniant cum iisdem Legatis , & libros legis adferant , sciantque Patres qui venerint , me eos excepturum quàm honestissime , & gratissimos habiturum. Postea vero quam Ego satis legem , eiusque perfectionem cognouero , licebit ijs suo arbitratu abire , à meque comœatu , & præmijs peramplis honorabuntur : veniant securi , Ego eorum defensionem in me recipio. *Hactenus Regis literæ Orientalium maximi Par. 4. Hist. Soc. lib. 7. num. 312.*

Et suis
Magistra-
tibus ab
Eodem
commen-
data.

* AB EODEM *Ad Officiales sui Regni similiter scribente :* Præcipio (*inquit*) supradictis meis Officialibus , quod tam D. Leonem Grimon , quàm hos Patres , quos voco , honore multo colant , subministrando milites , qui eos securos reddant per totum iter ex vna in alteram Ciuitatem , tribuendo item omnia necessaria meis expensis : obligabunturque eos ad me saluos & incolumes adducere , &c. In Deoque confido eos cum salute peruenturos ad hanc Curiam , in qua tam à me , quàm à meis iuxta sua merita recipientur. *Sic apud Guzman in Hist. Mission. Par. 1. lib. 3. cap. 34.*

Illam præ
vita &
Regni pace
Abassinus
magis asti-
mabat.

28. A REGE , *Sive Imperatore Abassinorum , qui oblatas sibi conditiones pacis ab hoste saeuissimo , quem etiam ipse metuebat , abominari maluit , quàm admittere , propterea quod eæ Sociorum salutis , & incolumitati iniquæ , & iniuriosæ viderentur , ipso palam acclamante : Imperatoris exercitu bellum præ pace , mortem pro vita expetendam esse potius , quàm vt hostibus dedi paterentur eos , à quibus viam salutis edocti , amarentur vt filij , defenderentur vt clientes. Ita apud Imag. 1. sec. Soc. lib. 5. cap. 9. fol. 659. fin.*

Quantum
amata ab
huius Im-
peratoris
fratre

29. A ZELACHRISTO *Abassinorum Imperatoris fratre (quem , quia fortè in Regni habenas successit , in hac Classe describo) Is igitur ante annum à Societatis nostræ confirmatione Centesimum , eius tum gesta rei memoriam die 27. Septembris aliquando re-*
curreti-

currentem anno 1624. apparatus quam exquisitissimo celebravit. Inter quæ ipse abiectò, quo utebatur habitu, principali, nigram indutus togam ex more Societatis produit in publicum, nunquam alias magis ambita non sibi, sed Socijs gloria candidatus, nimirum non Proregem se (talis ille tunc erat) quoties cum illis ageret, sed filium haud verbo magis, quàm opere testabatur, affirmans, Tot ornatos virtutibus, non posse non summi fieri ab ijs, quorum animos probitatis species, non umbra, vel inuidia occuparet. Sic Ibid. fol. 659. cit.

Tt

CLAS-